

ઘોરણા : 12 ગુજરાતી

પાઠ : 2

ખીજદિવે ટેકરે

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન 1. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) ભોજાએ રહેઠાણમાં શું બનાવ્યું હતું?

➤ ભોજાએ રહેઠાણમાં કુબો બનાવ્યો હતો.

(2) ભોજો કઈ વાતથી દુઃખી હતો?

➤ ટાઠમાં કપડાંને અભાવે નાગાંપૂરાં બાળકો છુઠવાતાં હતાં એ વાતથી ભોજો દુઃખી હતો.

(3) પસાયતો શા કારણે ભોજને મારતો?

➤ ગુનાની પરાણે કબૂલાત કરાવવા અને મુદ્દામાલનો પતો મેળવવા તેમજ એ સ્થળ બતાવવા પસાયતો ભોજને મારતો.

(4) ખીજડિયા ટેકરાનો લોકો શો ઉપયોગ કરતા?

➤ 'ખીજડિયા ટેકરા'નો ઉપયોગ લોકો નાનાં મૃત બાળકોને દાટવા માટે કરતા.

પ્રશ્ન 2. નીચેના પ્રશ્નોના બે – ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) ભોજએ રાત્રિએ શો નિર્ણય કર્યો? તેનું શું પરિણામ આવ્યું?

➤ ભોજએ રાત્રિએ, માધ્યિયાના હાટનાં ખોખરાં કમાડ ગણેશિયાથી ઉઘાડીને, એમાંથી કાપડ ઉપાડીને ધરે ભેગું કરી દેવાનો નિર્ણય કર્યો.

➤ જોકે એમ કરવા જતાં, પકડાઈ જવાય તો પોતાનાથી
ફોરમાર સહન થશે નહિ એવા વિચારથી એ જોખમ
ઘેડવાનું માંડી વાળ્યું.

(2) પોસ્ટમાસ્તરના જીવનમાં શી ઘટના બની?

- પોસ્ટ-માસ્તરના જીવનમાં વધો પણી પુત્ર જન્મ્યો.
નસીબમાં નહિ હોય તથી પુત્ર જન્મ્યા પણી મરી ગયો. તથી તેમણે ભારે આઘાત લાગ્યો.

➤ આ હતભાગને ઘર અવતરીને સુખ ન પામનાર એ
બાળકની પાઇળ તેમણે સારું દાનપુણ્ય કર્યું અને
માધવજીની દુકાનેથી ઉંચામાં ઉંચી જતનું રેશમી
કાપડ વેતરાવીને મૃત બાળકને તેમાં વીંટાળી
ખીજડિયે ટેકરે જઈ ત્યાં દાટી દીધું.

(3) ભોજો પોસ્ટમાસ્તરનો ઉપકારી શી રીત બન્યો?

- ભોજાએ ટેકરામાં દાટેલા પોસ્ટ-માસ્તરના મૃત બાળકના અંગ પરથી કપડું સરકાવી લેવાના છરાદાશી તની કબર ખોઈ. ત્યાં તો હડમાંસનો એ નાનકડો અચેતન બાળક સળવાયો, એ બાળક જીવતું હતું. એ બાળકને લઈને ત ઘર આવ્યો.

➤ તેની પત્નીએ તે બાળકને ગોદમાં લીધો. પછી
ભોજાએ પોતાના ગુનાની કબૂલાત કર્યા પછી એ
બાળકને પોસ્ટ-માસ્ટરને સોંપી દીધો. આ રીતે
જીવિત બાળક મળતાં આનંદવિભોર બનેલાં પોસ્ટ-
માસ્ટર અને તેનાં પત્નીનો ભોજો ઉપકારી બન્યો.

(4) પોસ્ટમાસ્તરની પત્નીએ પોસ્ટમાસ્તરને શો ઠપકો આપ્યો?

તેનો પોસ્ટમાસ્તરે શો જવાબ આપ્યો?

- પોસ્ટ-માસ્તરની પત્નીએ પોસ્ટ-માસ્તરને ઠપકો આપતાં કહ્યું,
“હું તો તમને પહેલેથી જ કહેતી હતી કે દાટવા જવાની
ઉતાવળ ન કરો. દાક્તરને તડાવીને પાકી ખાતરી કરાવો,
પણ તમે માન્યા નહિની.” પોસ્ટ- માસ્તરે એમની પત્નીને જવાબ
આપતાં કહ્યું : “આપણા ભાગ્યમાં હતો તો પાછો આવી
પુણ્યોને?”

(5) ભોજએ ઈનામમાં શી માગણી કરી? શા માટે?

➤ ભોજએ ઈનામમાં પોતાના નાનાં નાનાં બાળકોમાટે લૂગડાંની એક-એક જોડાની માગણી કરી, કારણ કે આ નાગાંપૂરાં બાળકોને ઠંડીમાં ફુઠવાતા જોઇ શકતો ના હોતો.

પ્રશ્ન 3. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો :

- (1) 'ખીજડિયે ટેકરે' પાઠમાંની બનેલી ઘટનાનું વર્ણન કરો.
- 'ખીજડિયે ટેકરે' પાઠમાં પહેલી ઘટના એ બની કે પોસ્ટ માસ્ટરને ઘેર ઘણાં વખો પછી પુત્રનો જન્મ થયો; પરંતુ કમનસીબે તે જન્મયા પછી તરત મરી ગયો.

➤ આ હતભાગીને ઘેર અવતરીને તે નવજાત શિશુ કશું સુખ ન પામ્યો, પોસ્ટ-માસ્તર દંપતીએ તેની પાછળ સારું દાનપુષ્ય કર્યું. આ જ ઘટનાએ કંઈક જુદે વળંક લીધો. એ બાળક હતભાગી નહિ, પણ સદભાગી બન્યું. અત્યંત ગરીબાઈમાં જીવતાં અને ઠંકીમાં ફુંદવાતાં નાગાંપૂગાં બાળકોના અંગા ઉપર પહેરવા કપડાં મળે એ હતુથી ભોજાએ એ જ બાળકની કબર ઓછી.

➤ તેમાંથી લોજાએ હળવેકથી લૂગડે વીંટ્યા બાળકને
ખાડામાંથી ઉંચકી લીધું. ત્યાં તો એ અચેતન બાળકનો
દેહ સળવબ્યો. તેને આશ્રય શયું. તેના મનમાં આ કોઈ
ખવીસની રમત તો નહિ હોય એવી શંકા જાગી. વધારે
વિચાર કર્યી વગર ત્યાંથી ભાગી છુટવું કે એ બાળકને
પાછું ખાડામાં દાટી દેવું? તેના મનમાં મંથન શરૂ શયું.

➤ અંતે બાળહત્યા ન કરવાના ઈરાદાથી તેણે એ બાળકને
પોસ્ટ-માસ્તરના હથમાં સોંપી દીધું. આમ, પોસ્ટ-
માસ્તરના જીવનમાં આનંદનો અવસર આવ્યો. વાર્તાનો
આ સુખાંત છે.

(2) ‘ખીજડિયે ટેકરે’ પાઠના શીર્ષકની યથાર્થતા ચર્ચા.

➤ ‘ખીજડિયે ટેકરે’માંના ટેકરાનો ઉપયોગ નાનાં મૃત બાળકોને દાટવા માટે થતો હતો. એની જમીન બહુ કઠણ ન હોવાથી સાઢી નાની કોશ વડે પણ એનું ઘોંફકમ એકલે હાથે થઈ શકતું. ભોજો ચાર સંતાનોનો ગરીબ પિતા છે. તેની પાસે તેનાં નાગાંપૂગાં સંતાનોનાં અંગને ફાંકવા કપડાં પણ નથી.

➤ ખાતર પાડવામાં પારેંગાત ગણાતા ભોજે પોતાના ગામના
પોસ્ટ-માસ્ટરના મૃત બાળકના અંગ પરથી વસ્તુ ઉતારી
લેવાના વિચારથી તે ખાડો ખોદે છે અને તેમાંથી બાળકને
ઊંચકી લે છે પણ એ અચેતન બાળકના અંગને સળવળતું
જોતાં તેને આશ્વર્ય શાય છે. ખૂબ મનોમંથન પછી તે એ
બાળકને ઉપાડી પોતાને ઘેર લઈ આવે છે. તેની પત્ની
તેના પર વહાલ વરસાવે છે.

➤ પછી પોસ્ટ-માસ્ટર પાસે જઈ પોતાના ગુનાની કબૂલાત કરી તે સજીવ બાળક તેમના હથમાં સોંપી દે છે. આ વાત્તીમાં ભૂતકાલીન ધારપાડુ લોજને હશે એક સત્કાર્ય થાય છે. બાળહત્યા થતી અટકે છે. પહેલી ઘટના ભોજાની અત્યંત ફદ્દયદ્રાવક પરિસ્થિતિને તથા તને કારણે તને કરવી પડતી ચોરીને વર્ણાવે છે.

➤ પછી એ જ ભોજના હાથે શરેલું એક સત્કર્મ, ગુનાહિત કૃત્યનો એકરાર તથા તેનો પરિતાપ પોસ્ટ-માસ્તરના જીવનમાં આનંદનું વાતાવરણ જન્માવે છે. આ બંને ઘટનાના મૂળમાં ખીજડિયો ટેકરો છે. એ દ્રષ્ટિએ 'ખીજડિયે ટેકરે' શીર્ષક ગથાર્થ લાગે છે.

(3) ટ્રેક નોંધ લખો :

1. ભોજની વાડાઉછેર પ્રવૃત્તિ

➤ ભોજે હીરણા હેઠવાસના પટમાં ખીજડિયા ટેકરાની નજીક દર વર્ષે તરબૂચનો વાડો તૈયાર કરતો. આડે દિવસે તેના કુટુંબને નદીના ખુલ્લા પટમાં પડ્યા રહેવું પડતું.

આ શિયાળે રીંગાણીના છોડને બાળી નાખે અને ગોળાનાં
પાણી શ્રીજવી દે તેવી ઠંડી પડતાં, તે ભિરની અંદર જઈને ત્રણ
વાર તલબાવળ કાપી આવ્યો અને તેની પણી જુવલીએ ચારે
બાજુ ફરીફરીને સૂકી સાંઠીઓની ભારીઓ લેગી કરી. ચાર
દિવસમાં જ પતિપન્નીએ મળીને ચાર છોકરાં ને ચૂલો સમાઈ
શકે એવડો કુબ્બો વાડા વચ્ચે ઉલ્લો કરી દીધો. હિમવર્ષી વચ્ચે
ભોજો સાવ ઉઘાડા શરીરે ઉલ્લો ઉલ્લો વાડાના છોડને પાણી
સીંચતો.

2. ભોજાએ કરેલું મનોમંથન

➤ ભોજાએ પોતાનાં નાનાં બાળકો માટે કબરમાં દાટેલાં બાળકોના અંગ ઉપરથી કપડાં ઉતારી લાવવાનો વિચાર કર્યો. રાતે સીમની અવરજનર બંધ થઈ ગઈ હોય ત્યારે તેણે ત્યાં જઈ કબરને ઓઈ. તેમાંથી હળવેકશી તેણે લૂગડે વીંટ્યા બાળકને ખાડામાંથી ઉંચક્યું, પણ એ અચેતન બાળકનો દેહ સહેજ સળવાયો.

➤ આ જોઈ તને થયું કે આ કોઈ ઘવીસની રમત તો નહિ હોય ! પણ વધુ વિચાર કરવાને બદલે તણે પોતાની આ પ્રવૃત્તિ જહેર થઈ જાય એ પહેલાં એ સ્થળ છોડી જવું જરૂરી છે, એમ તને લાગ્યું. તને ચોરેલી વસ્તુ મૂળ સ્થાને ગોઠવી દેવાનો વિચાર આવ્યો પણ એથી ઘોર ખોદવાનો ઉદ્દેશ માર્યો જાય અને અંગઢાંકણ કપડાનું શું થાય? – આવા અનેક વિચાર તને આવવા લાગ્યા.

➤ લૂગડું ઉતારી આ બાળકને પાછું હતું, એમ દાટી દેવાના આ ભયંકર વિચારથી એ ધૂજુ ગયો. તેણે વિચાર કર્યો કે આમ કરવાથી તો બાળહત્યાનું પાપ લાગે. આમ તેના મનમાં સતત મનોમંથન ચાલતું રહ્યું. અંતે તે વધારે વિચાર કર્યી વગર બાળકને લઈને સડસડાડ ટેકરો ઉતારી ગયો.

Thanks

For watching